

SPOORZOEKER

MAGAZINE OVER HET NATUURBELEID IN VLAANDEREN – JAARGANG 5 – JUNI 2012 – WWW.NATUURENBOS.BE
AFGIFTEKANTOOR 8400 OOSTENDE - ERKENNINGSNUMMER 708746 - PB-NUMMER 3/11

**BART PRAET,
TUINMAN HERTOOG JAN**
"DE NATUUR GEEFT
DE BESTE AROMA'S"

**BIJEN
IN ZWAAR WEER**

**OOK NATUUR HEEFT
EEN PRIJSKAARTJE**

**TREND:
PAALKAMPEREN**

Agentschap voor
Natuur en Bos

Krijg jij Spoorzoeker graag elke drie maanden gratis in de bus?
Dat kan! Mail je adresgegevens naar spoorzoeker@vlaanderen.be met vermelding 'Spoorzoeker'.

6 TOERISME EN NATUURBEHOUD

© Vilda - Yves Adams

EN DE GOUDEN SPRINKHAAN GAAT NAAR ...

Stop na het lezen van deze zin eens één minuut en kijk naar de foto op de pagina hiernaast.

En? Hoe voelde het? Oogcontact met de gouden sprinkhaan. Een naam die klinkt als een prestigieuze prijs: de Gouden Uil, de Gouden Beer, de Gouden Schoen, de Gouden Spike ... Stel je voor: een zaal met hoogwaardigheidsbekleders en in galakledij gehulde BV's, die elkaar verdringen om vanop de eerste rij te horen wie dit jaar de Gouden Sprinkhaan krijgt. *"En de Gouden Sprinkhaan gaat dit jaar naar ..."* zou het dan galmen in de huiskamers van televisiekijkend Vlaanderen.

De gouden sprinkhaan is echter geen prestigieuze prijs. Neen, het is een van de soorten die op de Vlaamse rode lijst van sprinkhanen en krekels staat vermeld als zeldzaam. Een van de soorten waarmee we rekening moeten houden bij het beheer van de Vlaamse natuur. Natuurbeheer en -beleid houden immers niet alleen rekening met opvallende soorten – door kleur of grootte – die bij voorkeur ook nog een hoge aaibaarheidsfactor hebben. Neen. Bij natuurbeheer en -beleid gaat het over systemen waarin alle organismen, klein of groot, kleurrijk of vaal ... een rol spelen. En een rol spelen doen de soorten weer meer en meer in het leven van ons allen.

Hoewel het rapport over de soortenrijkdom in Vlaanderen niet onverdeeld positief is, stellen we toch een opmars van bepaalde soorten vast. Sommige hiervan wijzen op een verbeterende milieukwaliteit. Neem nu de otter. Lang geleden dat een diersoort een hoofdpunt was in het Vlaamse nieuws en dat op een positieve manier. Een livecam opgesteld voor beveronderzoek (nog zo'n herstellende soort) registreerde geheel onverwacht een otter! Dat er een otter gespot wordt, is niet alleen de verdienste van de betrokken onderzoekers, hoewel ze heel puik werk verrichten. Het is de verdienste van al diegenen die bijdroegen tot een verbeterde waterkwaliteit, een verbeterd visbestand, een voldoende oppervlakte van de noodzakelijke habitats ... Stel dat we een prestigieuze prijs hadden als de Gouden Sprinkhaan, dan hadden we hier ongetwijfeld een pak genomineerden.

"En de Gouden Sprinkhaan van 2012 gaat naar" ... wat ons betreft alle mensen die een bijdrage leveren aan het behoud en het herstel van de soortenrijkdom in Vlaanderen.

Marleen Evenepoel
Administrateur-generaal
Agentschap voor Natuur en Bos

10 BESPAAR TIJD EN GELD MET DE JUISTE AANPLANTINGEN

© Evelijne Fiers

12 WAAROM BOMEN KAPPEN SOMS WÉL ZINVOEL IS

© Bram Cannaerts

- 16 Voerstreek helpt hazelmuis weer op het rechte spoor
- 20 Bijen in zwaar weer
- 28 Unesco: hefboom voor meer biodiversiteit
- 32 Ook natuur heeft een prijskaartje

RUBRIEKEN

- 3 Seizoen in beeld
- 4/35 Spoorzoeker kort
- 18 Centerfold
- 23 Cartoon
- 25 Natuurnieuws uit de wereld
- 26 Groen als job
- 30 Licht op groen: Hoge Vijvers
- 34 Buiten beeld

COLOFON Spoorzoeker is het magazine van het Agentschap voor Natuur en Bos. **Verantwoordelijke uitgever en hoofdredacteur:** Dirk Bogaert, directeur Communicatie. **Concept, redactie en fotoredactie:** Pantarein. **Lay-out:** F-Twee. **Redactieadres:** Koning Albert II-laan 20 bus 8, B-1000 Brussel, tel. 02 553 81 13, spoorzoeker@vlaanderen.be. **Werken mee aan dit nummer:** Dirk Bogaert, Inge Buteneers, Tanya Cerulus, Karlien Claeys, Dirk Cuvelier, Guy Debonnet, Yves Decuyper, Bert De Doncker, Evelien de Munter, Geert Derom, Carolien De Wilde, Jens D'Haeseleer, Kris Eggers, Patrick Engels, GaAL, Christine Goethals, Stefanie Holvoet, Filip Hubin, Noah Janssen, Tom Linster, Wouter Mortier, Raf Nilis, Katelijne Norga, Jeroen Panis, Wim Pauwels, Raf Peerlinck, Bart Praet, Greet Swinnen, Eva Troch, Steven Valcke, Regine Vanallemeersch, Johan Van Den Bosch, Olivier Van den Kerckhove, Bernard Van Elegem, Filip Wouters, An Wouters, Jan Wuytack, Egide Xhonneux. **De meningen die derden in dit magazine vertolken, vallen buiten de verantwoordelijkheid van het ANB.**

UIT VOLLE BORST

Ten zuiden van Samber en Maas komt de gouden sprinkhaan in groten getale voor, maar in Vlaanderen staat hij op de rode lijst. Van juni tot augustus scherpt het mannetje zijn stembanden. Zodra de zon zijn vleugels warmt, zingt hij uit volle borst om in de gunst van een vrouwtje te komen. Het vrouwtje legt de eitjes eind juli in vermolmd hout of in holle, afgebroken stengels. Ze is niet alleen een koplengte groter dan het mannetje, maar heeft ook een andere lichaamsbouw en kleur. De mannetjes zijn vrij klein en fluogroen; de vrouwtjes zijn groter en bruin van kleur.

NIEUWKOMER: DE BRUINKEELORTOLAAN

In de Waaslandhaven ontdekte een ANB-medewerker onlangs een bruinkeelortolaan. Een mysterie, want die vogel hoort hier niet te zitten. De kleine zangvogel broedt namelijk in het oostelijke deel van het Middellandse Zeegebied, van Griekenland tot Israël. 's Winters vertoeft hij in Soedan en Eritrea. Het mannetje is met zijn blauwgrijze kop en borstband en zijn roestbruine onderlijf net iets frivoler dan zijn partner. Zeldzaam is de bruinkeelortolaan niet, want wereldwijd zijn er zo'n miljoen exemplaren. Niet echt een witte raaf dus, tenzij je hem in België treft.

BEESTIG LEUK BOS

Het nieuwe speelbos 't Vossenhol in Bertem trakteert de kinderen uit de buurt op urenlang pret en verzet. Laat je fantasie de vrije loop in de kabouterhuisjes of trek je met een groepje stoere binken terug in het donkere vossenhol. Wil je het nog avontuurlijker? Waag je dan in de plasdraszone, op het palenbos of het klimparcours. Als je moe geravot bent, geniet je in de speelweide languit van een heerlijke picknick. Bij minder goed weer kan je je verschansen in de schuilhut. Voor rolstoelgebruikers is er een parking vlak bij het speelbos. Via een verhard pad langs de speelweide kunnen zij dat speelfestijn probleemloos verkennen. Het speelbos is een initiatief van de gemeente Bertem en het ANB.

Meer info: www.speelbosvossenhol.blogspot.com

SPEELBOS
't VOSSENHOL
BEESTIG LEUK

KIES MEE: WANDELING VAN HET JAAR

In de provincie Antwerpen staan vijf lusvormige wandelingen op de shortlist van de 'wandeling van het jaar'. Dingen mee naar het kroontje: de digitale stadswandeling Hoogstraten, het trappistenpad Malle, de Rupelkleiroute Rumst, de Schepswandeling Balen en Stappen tussen Staties Kalmthout. Die twee laatste uitstappen leiden je naar enkele prachtige ANB-domeinen. Het Scheps verwelkomt je in een ongerept landschap met moerassen, broekbossen en weilanden. In de Kalmthoutse Heide dwaal je in de eindeloze duinen afgewisseld met heide, ven en bos. Neem zelf de proef op de som! Ga op stap, vergelijk en kies vóór 15 augustus jouw mooiste wandeling.

Stemmen doe je via www.wandelingvanhetjaar.be. Je vindt er ook alle praktische info over de vijf mooiste wandelingen.

SCHOONMAAK IN SINT-ANNABOS

Op 11 maart, de eerste échte lentedag van het jaar, staken 41 enthousiastelingen van Natuurpunt WAL (Wase Linkerscheldeover) de handen uit de mouwen. Gewapend met zwerfvuizakken, kruiwagens en vuilnis-prikkers kamden ze in het Antwerpse Sint-Annabos de buurt rond de voormalige manege uit. De 'oogst' aan zwerfvuil was indrukwekkend: 65 bomvolle vuilniszakken, 1 m³ autobanden, 1 m³ metaal en 2 m³ bouwafval.

Meer info: www.natuurpuntwal.be

EENDAAGSE ASFALTPARKJES

Op 22 september verrassen het ANB en AVEVE de inwoners van Antwerpen, Gent en Leuven met een origineel stukje groen. In het kader van de internationale Park(ing) Day mag een grijze parkeerplaats zich op een frisgroen kleedje verheugen. De parkjes-van-één-dag willen iedereen aanzetten om zelf creatief met groen aan de slag te gaan. Tegelijk stelt Park(ing) Day onze versteende publieke ruimte in vraag en spoort steden en gemeenten aan om na te denken over kleinschalig en kwaliteitsvol groen. Het stedelijke grijs krijgt een vleugje natuur in allerlei vormen: groendaken, geveltuintjes of gewoonweg potten met planten en bloemen op het terras of op de stoep.

Meer info: <http://parkingday.org>

KOMENETE!

Op zondag 19 augustus kan je op de familiehappening 'KomeNete!' alles ontdekken over de Grote Nete. KomeNete! geeft alle partners die werkzaam zijn in het landschap de kans om zichzelf en nieuwe projecten voor te stellen. Tijdens een geleide wandeling kan je op stap met een jager. Welke rol speelt hij bij het beheer van het landschap? Misschien waag jij je wel aan het examen voor boswachter? Of geniet je liever van een lekker streekhapje en een drankje?

KomeNete! vindt plaats op en rond de voetbalpleinen van FC Cools in Balen, vlak bij de Grote Nete. Voor meer info kan je terecht op www.rlkgn.be.

TREK JE STOUTE KLOMPEN AAN!

Voor het klompenmuseum Den Eik (Laakdal) staan rijen klompen ongeduldig op je te wachten. Even passen tot je de juiste maat vindt ... en dan begint je avontuurlijke tocht door de bossen van Merode. Op klompen lopen, het is even wennen. Zeker bij de hindernissen die je onderweg moet trotseren. Maar een ware belevenis is het wel, dat klompenpad!

Meer info: www.klompenmuseum.be

FLADDER ER EENS UIT!

Tijdens de Nacht van de Vleermuis op 24 en 25 augustus leer je de vleermuis van dichtbij kennen. Wees gerust, die dieren vliegen je niet in de haren en bijten je niet in de nek. De vleermuis is zelfs heel nuttig voor de mens. Zo vangt een dwergvleermuis 's nachts wel vijfhonderd muggen per uur. In Vlaanderen vind je nog zeventien van de eenentwintig soorten die in België voorkomen. Spijtig genoeg zijn er steeds minder. Om het tij te keren is de bescherming van hun overwinteringsplaatsen erg belangrijk: rustige plekjes met een 'grotklimaat', zoals forten, ijskelders en bunkers.

Meer info: liselotte.vanderoye@natuurpunt.be of 015 29 72 67. Op www.natuurpunt.be/vleermuis vind je een overzicht van alle vleermuisactiviteiten in Vlaanderen. De Europese Nacht van de Vleermuis is een organisatie van Natuurpunt, het ANB en de Vleermuisenwerkgroep.

Toerisme en natuur hebben elkaar heel wat te bieden

FRIENDS WITH BENEFITS

Bossen en groene gebieden zijn dé plek bij uitstek om er eens helemaal uit te zijn. “Welkom in onze natuur!”, roepen het ANB en Toerisme Vlaanderen daarom in koor. Maar hoe voorkomen dat de natuur het kind van de rekening wordt? Met slimme concepten kan de natuur op zo’n manier beleefd worden, dat ze er zelf wel bij vaart. Spoorzoeker ging poolshoogte nemen in de IJzermonding en het Nationaal Park Hoge Kempen.

Ter hoogte van Nieuwpoort mondt de IJzer rechtstreeks uit in de zee. Zout en zoet water stromen hier samen en zo ontstaat een waardevolle biotoop. In de slikken en schorren van de IJzermonding krioelt het dan ook van het leven. Zeehonden komen hier op adem; wadvogels zoals de wulp, bonte strandloper en scholekster verorberen hun dagschotel. Vanuit een kijkhut en twee kijkwanden kunnen bezoekers die natuurpracht bewonderen. Een web van wandel- en fietspaden loodst hen door de ruimere omgeving van dat wonderlijke gebied. Mensen genieten terloops van de natuur, en die lijkt daar niet de minste last van te hebben. Wat is het geheim?

GENIETEN VANOP AFSTAND

De IJzermonding is een van de gebieden waar het ANB en Toerisme Vlaanderen samen concepten voor duurzaam natuurtoerisme uittesten. Eind 2010 sloten de organisaties een samenwerkingsovereenkomst. Het doel: de domeinen van het ANB aantrekkelijker en toegankelijker maken voor toeristen zonder dat de natuur daaronder lijdt. **Bert De Doncker**

van het ANB: “Zo veel mogelijk mensen van de natuurpracht laten genieten, maar ook de talloze zeldzame planten en dieren in de IJzermonding beschermen: dat is best een hele balanceeroefening. Maar samen met Toerisme Vlaanderen zijn we in onze opzet geslaagd: 80 procent van de bezoekers geniet van de IJzermonding zonder het meest kwetsbare gebied in te trekken. Zij houden het

volgt de wandelpaden aan de rand van het gebied. Slechts een handvol toeristen gaat ook werkelijk op stap in de natuur, onder begeleiding van een gids.”

DE NATUUR BLIJFT DE BAAS

Een eenvoudig concept, maar het blijkt te werken. **Steven Valcke** van Toerisme Vlaanderen: “Elke toerist heeft andere verwachtingen als hij een natuurgebied

“Het contact met de natuur maakt dat mensen ervan gaan houden, ze willen beschermen.”

op een wandeling op de promenade die Nieuwpoort Bad en Stad verbindt. Vanuit de uitkijktoren hebben ze een prachtig zicht op de slikken en schorren van de IJzermonding en de vele watervogels. Doordat ze afstand houden, verstoren ze de kwetsbare biotoop niet. Een veel kleinere groep trekt het domein wél in en

bezoekt. Voor de meesten gaat het vooral om de ervaring. Het feit dat ze er geweest zijn en wat hebben kunnen ontspannen, volstaat. Slechts een fractie van de bezoekers wil op zoek gaan naar zeldzame dieren en planten. Juist die zijn natuurlijk heel belangrijk voor het voortbestaan van het natuurgebied.” ►

Bert De Doncker: "Groen bepaalt in hoge mate onze levenskwaliteit. Mensen moeten dus de natuur in kunnen trekken. Er is nog een andere reden waarom we onze natuurgebieden openstellen voor het publiek: het contact met de natuur maakt dat mensen ervan gaan houden, ze willen beschermen. Door bezoekers gastvrij te ontvangen in onze domeinen bouwen we met andere woorden aan het draagvlak voor meer en betere natuur. Dat zorgt er dan weer voor dat ook de generaties die na ons komen, van de natuur kunnen blijven genieten. Loopt de natuur schade op, of is de impact te groot, dan schieten we onszelf in de voet. Daarom vormt de ecologische draagkracht van een domein altijd het uitgangspunt: die bepaalt hoe we het grote publiek er kunnen ontvangen."

GASTHEER MET FLAIR

Dat Toerisme Vlaanderen en het ANB elkaar ten dans vroegen, is geen toeval. "Eigenlijk zijn we heel complementaire partners", zegt Bert De Doncker. "Het ANB wil een goede gastheer zijn. Hoe je mensen het best kunt onthalen, daar weet Toerisme Vlaanderen alles van. Hun expertise helpt ons om publiekstrekkers zoals het Zoniënwoud, het Zwin en Bosland in Limburg aantrekkelijker te maken voor bezoekers."

Steven Valcke: "Het ANB weet als geen ander hoe natuurgebieden beheerd moeten worden om hun behoud te verzekeren en de biodiversiteit te verhogen. Die kennis is ook een troef om de bezoekers weetjes over de natuur bij te brengen."

De partners werkten intussen een format uit voor het onthaal in de ANB-domeinen. Steven Valcke: "Via een beperkt aantal toegangspoorten, die goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer, komen bezoekers de domeinen binnen. Hier vinden ze een uitgebreide infrastructuur: horeca, speelzones, wandelingen op goed uitgeruste en gemarkeerde paden, hondenlooppzones, heldere informatie en bewegwijzering, rustbanken en attracties als erfgoed en uitkijkpunten. Het recreatieve aanbod rond de poorten vangt het merendeel van de recreanten op; zo blijft de waardevolle ecologische kern van het natuurgebied beschermd. Hoe verder van de poort, hoe minder comfort de bezoekers krijgen. De wegen, voorzieningen en bewegwijzering verminderen en verdwijnen uiteindelijk. Enkel de doorgewinterde natuurliefhebber of de sportieve wandelaar die een avontuurlijke beleving zoekt, dringt door tot de kern van het natuurgebied."

AMBASSADEURS

Het Nationaal Park Hoge Kempen is een pionier op het vlak van duurzaam toerisme. Met meer dan 5000 hectare bos en heide is het nationaal park het grootste aaneengesloten natuurgebied in Vlaanderen. Bezoekers komen het domein binnen via vijf centrale toegangspoorten, die aan de rand van het park liggen. Hier worden ze op een kwaliteitsvolle manier ontvangen: er is een ruime parkeergelegenheid en bezoekers vinden er alle informatie om op stap te gaan in het nationaal park. Nadien kunnen ze in een brasserie nakaarten met een hapje en een drankje.

De bezoekers zijn opgetogen over het aanbod, weet het ANB. Bert De Doncker: "Uit onderzoek blijkt dat de meesten het nationaal park in een straal van één kilometer rond die ingang verkennen. Enquêtes tonen aan dat bezoekers erg tevreden zijn over het onthaal en de inrichting."

Een natuurgebied is allerm minst een eiland, zeker niet in het dichtbevolkte Vlaanderen. Het nationaal park is als geen ander ingebed in zijn omgeving. Verschillende partners uit uiteenlopende sectoren werken er samen: horecaondernemers, gemeente- en provinciebesturen, diensten voor toerisme, natuurverenigingen...

De coördinatie is in handen van een projectbureau, waar tien mensen werken met diverse specialismen (natuurbehoud, communicatie, educatie, toerisme, erfgoed, ...). Die brede kijk is bepalend voor het succes van het nationaal park, meent **Johan Van Den Bosch** van het Regionaal Landschap Kempen en Maasland: "Vroeger richtte de natuursector al zijn pijlen op een bezoekerscentrum om toeristen en recreanten te bereiken. In het nationaal park hebben alle horeca-uitbaters een opleiding gevolgd. Ze weten dus zelf heel goed wat er te beleven valt in het park en kunnen dat als echte ambassadeurs enthousiast overbrengen."

NIEUWE JOBS DANKZIJ DE NATUUR

Natuurlijk hebben de uitbaters ook zelf te winnen bij de toeristische troeven van hun streek. Dat geldt evenzeer voor de hele lokale economie en tewerkstelling. Johan Van Den Bosch: "Dankzij de natuur zijn er 5100 arbeidsplaatsen in de zes gemeenten van het park, waarvan 2500 in de horeca. Ook het nationaal park zelf zorgt voor 190 banen. Die regio-identiteit is geen doel op zich, maar bevordert de participatie van alle betrokken partijen. Het is als het ware een paraplu waaronder iedereen kan schuilen."

Bert De Doncker: "Het is als de kip met de gouden eieren: wil je nog lange tijd zeker zijn van de eieren, dan moet de kip goed verzorgd worden. Goed beheerde natuur die tegelijk toegankelijk is, is dus voor iedereen een goede zaak." De natuur levert heel wat op voor de lokale economie, maar vloeit daar ook iets van terug naar de natuur? Johan Van Den Bosch: "Ik moet toegeven dat dat nog veel te weinig gebeurt. Dat je in een stad betaalt om je au-

to te parkeren, is ondertussen algemeen aanvaard. Maar parkeergeld vragen op een parking bij een natuurgebied, stuit steevast op luid protest. We onderzoeken nu hoe we mensen warm kunnen maken om bij te dragen tot het natuurbeheer en -behoud. Pas als dat lukt, kunnen we echt over duurzaam toerisme spreken."

Meer info: www.toerismevlaanderen.be,
www.nationaalpark.be

© Iris in het Landschap

Bespaar tijd en geld met

DUURZAAM AANPLANTEN VAN VASTE PLANTEN

Parken en openbaar groen beheren met oog voor natuur en milieu is één ding.

Maar hoe doe je dat zonder dat het meer tijd of geld kost?

Groenbeheerders, ontwerpers, steden en gemeenten vinden handige tips in
het gloednieuwe *Vademecum Kruidachtigen*.

Veel openbare sierbeplantingen werden in Vlaanderen volgens een min of meer vast stramien aangelegd. De groenbeheerders verwijderden de bestaande begroeiing, bewerkten de bodem en zaaiden of plantten nieuwe kruidachtigen aan. Dat deden ze elk jaar opnieuw: een tijdrovende en niet erg duurzame werkwijze. In het *Vademecum Kruidachtigen* vindt iedereen die van groen zijn beroep maakt, voortaan technische info en ideeën voor een duurzame plantenkeuze. Die past helemaal in de visie van Harmonisch Park- en Groenbeheer, verduidelijkt **Eva Troch** van het ANB: "Parken en openbaar groen op een meer duurzame en ecologisch verantwoorde manier gaan beheren is daarbij het uitgangspunt. De visie houdt niet alleen de natuurwaarden en het leefmilieu voor ogen, maar ook de maatschappelijke noden van de groengebruiker."

Opvallend: een verstandige plantenkeuze vormt vaak de basis van een duurzaam én efficiënt beheer. Eva Troch: "In de plaats van eenjarige aan te planten die ieder jaar vervangen moeten worden, is het duurzamer om te kiezen voor een beplanting waarin ruimte is voor spontane ontwikkeling. Zo krijg je planten die bij de standplaats en bij elkaar passen. De beplanting kan dan met een minimum aan beheer in stand gehouden worden. De planten bedekken de volledige bodem, waardoor onkruid nauwelijks de kans krijgt. Onkruid wieden wordt tot een minimum beperkt en je hoeft geen bestrijdingsmiddelen te gebruiken. Dat klinkt groenbeheerders wellicht als muziek in de oren."

ONDERHOUDSVRIENDELIJKE BORDER

In de Tuinen van Hoegaarden is **Geert Derom** al zeventien jaar hoofdtuinman. Vijf jaar geleden gooide hij zijn werkwijze radicaal om. "Het werd steeds moeilijker om geschikt personeel te vinden. Daarom ging ik op zoek naar een minder arbeidsintensieve manier van tuinieren. Zo is de onderhoudsvriendelijke border ontstaan. Die border groeit op één jaar tijd dicht en moet je slechts één keer onderhouden. Na de winter snij je de dorre uitlopers af en haal je het aanwezige onkruid eruit en je werk zit erop. Die methode is heel geschikt voor openbaar groen, omdat je met

weinig werk een mooi resultaat krijgt. Dat gaat nog meer op vanaf 2015, want dan geldt in alle EU-lidstaten een nultolerantie op het gebruik van bestrijdingsmiddelen in openbaar groen. De openbare groendiensten zullen hun werkwijze dus drastisch moeten aanpassen."

In de Tuinen van Hoegaarden worden vandaag al zo goed als geen herbiciden gebruikt; men werkt met organische bemesting en compost. Ook de begieting wordt tot een minimum beperkt door aangepaste planten te kiezen.

Geert Derom: "In de Tuinen van Hoegaarden staan planten die twintig jaar oud kunnen worden en zich in hun sas voelen op een droge en schrale ondergrond. Je hoeft ze dus niet te bemesten of te begieten. Om het onkruid tussen de planten te onderdrukken, bedekken we de bodem met lavastenen en kleine kiezels, in een laag van acht centimeter. In vergelijking met een traditionele border met vaste planten spenderen we nog maar een vierde van de tijd aan het onderhoud. Het resultaat is ronduit prachtig."

VIJF TIPS VOOR DUURZAAM BEPLANTEN

- 1 Kies beplantingen die de vrieskou kunnen trotseren.
- 2 Plant vooral autochtoon plantgoed van inheemse soorten.
- 3 Kies planten met een lange levensduur, of planten die zich spontaan vermeerderen (met uitsluiting van invasieve soorten).
- 4 De levensduur van planten hangt sterk af van de standplaats: in de zon of de schaduw, in een natte of droge ondergrond, enzovoort. Plant de juiste plant dus op de juiste plaats!
- 5 Sommige planten worden het best alleen aangeplant, andere in kleine of grote groepen. Hou daarmee rekening bij de beplanting.

Bestellen? Vanaf 15 juni kan je het *Technisch Vademecum Kruidachtigen* voor 60 euro bestellen via www.inverde.be/informatie/boeken. Gratis downloaden kan via www.natuurenbos.be > Natuurbeleid > Groen in de stad > Harmonisch Park- en Groenbeheer > Technische richtlijnen > Kruidachtigen

Meer info? eva.troch@lne.vlaanderen.be of 02 553 75 87

WAAROM BOMEN KAPPEN SOMS WÉL ZINVOL IS

Bomen kappen in natuurgebied, het blijft een aartsmoeilijke beslissing. Zelfs als je weet dat het de biodiversiteit verhoogt en je er avontuurlijke wandel- en fietspaden voor in de plaats krijgt. Een goede communicatie is cruciaal, zo blijkt uit natuurherstelprojecten in heel het land.

Dit voorjaar huldigden duizend pasgeborenen en hun ouders een geboorteboom in op een van de dreven in Averbode Bos & Heide. Elk kindje dat in 2011 in Laakdal, Scherpenheuvel-Zichem en Tessenderlo ter wereld kwam, kreeg een dreefboom toegewezen. De duizend wintereiken, linden en beuken moeten samen de dreefstructuur in het gebied in ere herstellen.

de toekomstige beheerders. Daardoor kwam Averbode Bos & Heide in 2006 in eigendom van Natuurpunt – meteen de grootste aankoop die de vereniging ooit kon realiseren.

Averbode Bos & Heide kreeg van de Merodepartners natuurbehoud en -herstel als hoofddoel mee. Ook het openstellen van het gebied voor zachte recreatie,

waaier van heide, vennen, graslanden en loofbossen zou bedreigde planten- en diersoorten aantrekken, zoals de nachtzwaluw, de drijvende waterweegbree, de bruinrode heidelibel, de varenuil (een nachtvlinder) en de gewone grootoorvleermuis. Ook de bezoekers moesten van het gebied kunnen genieten. Zo werd er een uitgebreid wandelnetwerk van 500 kilometer bewegwijzerd, dat zich uitstrekt over de hele regio.

PROTEST

Voor de realisatie van dat natuurherstel kreeg Averbode Bos & Heide twee miljoen euro van het Europese LIFE-fonds. Natuurpunt, het ANB en de VLM werkten intensief samen en stelden een uitgebreid communicatieplan op.

Raf Nilis van de VLM: “We organiseerden persmomenten en infoavonden, nodigden buurtbewoners uit voor begeleide werfwandelingen en deelden informatiebrochures uit aan alle omwonenden.” Toch kwam er fel protest bij de start van ►

“Omwonenden moeten het gevoel krijgen dat ze bij de geplande werken betrokken worden en dat ook zij er voordeel bij hebben.”

len. Het initiatief is het sluitstuk van het Europese LIFE-natuurinrichtingsproject, dat een gebied van 530 hectare natuur rond de abdij van Averbode herstelde.

CHARTER

Averbode Bos & Heide kent een lange geschiedenis. Vóór de Franse Revolutie behoorde het gebied eeuwenlang tot de abdij van Averbode. Nadien kwam het in handen van de familie de Merode, die het gebied beheerde als een homogeen naaldbos, helemaal op maat van houtproductie en jacht. In 2004 verkochten de Merodes het domein van 1500 hectare, waaronder Averbode Bos & Heide, aan de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). Onder haar regie overlegden drie provincies, zes gemeenten, het ANB, Natuurpunt, de abdij van Averbode, de Boerenbond en Kempens Landschap hoe ze het domein zouden beheren. Alle partners ondertekenden het ‘charter de Merode’. Ze verdeelden het gebied in deelgebieden, maakten voor elk deelgebied een visie op en verkochten de gebieden door aan

het behoud van het cultuurpatrimonium en de focus op waterberging waren belangrijke functies, zo beslisten de partners samen. De donkere naaldbossen van Averbode Bos & Heide moesten dus opnieuw gevarieerder worden. Een

© Peter Huygens

de kapwerken. Een lokale actiegroep diende zelfs een petitie met duizenden handtekeningen in op het kabinet van de minister van Leefmilieu.

Greet Swinnen van het ANB: "We hebben hier veel uit geleerd. Elke verandering roept automatisch weerstand op. Maar de mate van protest kan je wel beheersen en kanaliseren. Daarom moet je niet alleen helder communiceren over de geplande ingrepen, maar ook vlak voor de start van elke nieuwe fase: het kappen van bomen, het inrichten van vennen, het plaggen. Daarbij moet je duidelijk uitleggen wat er gaat gebeuren en waarom. Ook moeten omwonenden het gevoel krijgen dat ze bij de geplande werken betrokken worden en dat ook zij er voordeel bij hebben."

"Natuurlijk moet je communiceren dat de biodiversiteit er groter door wordt. Maar het is ook belangrijk in de verf te zetten welke verbeteringen de bezoekers zelf kunnen verwachten. In Averbode Bos & Heide was dat heel wat. In de plaats van rechte dreven in een donker naaldbos kregen wandelaars kronkelende wandelpaden die door bossen met veel boom- en plantensoorten leiden, en langs open plekken met hier en daar een ven."

LESSEN

Het ANB heeft belangrijke lessen getrokken uit het natuurherstelproject in Averbode Bos & Heide. Woordvoerder

Dirk Bogaert: "Het klinkt paradoxaal, maar protest tegen natuurontwikkelingswerken is vaak een levend bewijs van een groot draagvlak voor natuur. Natuurontwikkelingswerken wringen immers vaak met de bestaande natuurbeelden van omwonenden en recreanten. Een naaldbos als decor voor de vertrouwde wandeling bijvoorbeeld, dat plaats moet maken voor iets onbekends ... In die zin is het cruciaal om te luisteren naar eventueel protest en vooral naar het waarom van het protest, om vervolgens tijd te maken om toe te lichten wat er in de plaats komt. Iedereen die luistert naar communicatie over natuurontwikkelingswerken gebruikt als filter 'What's in it for me?' Het is belangrijk hier dan ook voldoende aandacht aan te besteden."

Ook **Noah Janssen** van Natuurpunt vindt goede communicatie cruciaal bij natuurinrichtingsprojecten: "Voor veel mensen staat natuur gelijk aan bos. Dat ook grasland en heide waardevolle natuurtypes zijn, waar bijzondere planten- en diersoorten zich thuis voelen,

is minder bekend. Daar moet je helder over communiceren. In Averbode Bos & Heide zullen we 75 procent van het boscomplex behouden; door natuurlijke verjonging zal dat evolueren naar een gevarieerd bos. Door open plekken te creëren kunnen heide en open landduinen zich opnieuw ontwikkelen. Dat is niet alleen een opsteker voor de fauna en flora. Uit onderzoek blijkt dat ook mensen zich het best voelen in een afwisselend, halfopen landschap."

Dit voorjaar liep het Europese LIFE-project in Averbode Bos & Heide ten einde. Het project is nu al geslaagd te noemen. De nachtzwaluw voelt er zich opnieuw thuis. Ook zeldzame libellen zoals de tengere grasjuffer en de koraaljuffer vonden hun weg naar de opgeknapte vennen en onlangs werd zelfs het zeer zeldzame en bedreigde Duits viltkruid teruggevonden. Ook de bezoekers tonen zich opgetogen over de gevarieerde natuur en de lichtrijke open plekken in het bos. In het weekend is het er stevast over de koppen lopen.

Meer info:

www.averbodebosenheide.be

www.demerodeonline.be

© Wilda - Jan Soerink

ONTBOSSING VOOR NATUURONTWIKKELING CREËERT KANSEN

Bomen kappen, het ligt terecht gevoelig. Gelukkig bepaalt het Bosdecreet dat wie een stuk grond ontbost en er een ander gebruik aan geeft, dat moet compenseren. Daarbij maakt de wetgeving een onderscheid tussen inheems loofbos en minder interessant exotisch naaldbos. Zo moet inheems loofbos dubbel gecompenseerd worden. Dat kan in natura gebeuren, door zelf een perceel te bebossen, of door een bijdrage aan het boscompensatiefonds. Met het geld uit dat fonds koopt het ANB zelf nieuwe gronden aan om te bebossen en verleent het subsidies aan gemeenten en provincies.

In het provinciedomein De Gavers in Harelbeke ging een deel van het bos voor de bijl om de Gaverbeek zijn kronkelende loop terug te geven. In de bochten ontstonden zo luwe plekken, waardoor er meer dieren en planten kwamen en het waterbergende vermogen steeg. Met als gevolg: minder wateroverlast in de omgeving. Een ander deel van het bos maakte plaats voor wandel- en fietspaden en een watersportcentrum. De provincie West-Vlaanderen compenseerde die ontbossing in het Heuvelland, rond de Kemmelberg. Waar vroeger akkers lagen, werd een inheems loofbos geplant van meer dan vier hectare, met eik, es, haagbeuk, linde en gemengde bosranden van mei- en sleedoorn.

SAMEN NATUUR VERSTERKEN

Het versterken van de natuur is ook de opzet van het Regionaal Landschap West-Vlaamse Heuvels. “Wij werken samen met landbouwers en particulieren om de natuur in de open ruimte tussen de natuurgebieden te versterken. Zeldzame soorten als de kamsalamander, de geelgors en de steenuil vind je niet in bosrijke natuurgebieden. Die hebben een bocagelandschap nodig, typisch voor de West-Vlaamse Heuvels: hagen van gemengde meidoornstruiken, knotbomen, poelen en boomgaarden van hoogstamfruitbomen. We letten erop dat die aanplantingen de exploitatie van het landbouwbedrijf niet in het gedrang brengen. Ook zorgen we voor recreatiefaciliteiten. Wij voeren de aanplantingen uit, dus het kost de landbouwers niets. Particulieren moeten wel 30 procent van de kostprijs bijdragen. Hiervoor kan men via het project landschapsteams van het Agentschap Onroerend Erfgoed een subsidie van 30 procent van de aankoopprijs krijgen”, zo vertelt **Dirk Cuvelier** van het Regionaal Landschap West-Vlaamse Heuvels.

Die aanpak werkt: sinds 1996 voerde het Regionaal Landschap West-Vlaamse Heuvels 231 landschapsplannen uit bij particulieren en 369 landschapsbedrijfsplannen bij landbouwers. Tussen de 414.439 struiken, 6981 bomen en 3648 hoogstamfruitbomen en tientallen poelen voelen kikkers, ringmussen en geelgorzen zich in hun nopjes.

Meer info: www.rlwv.be

Twintig kaarsjes blaast Natura 2000, het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden, dit jaar uit. Spoorzoeker brengt een reeks spraakmakende verhalen over 'gewone mensen' die meehelpen aan de realisatie van Natura 2000. Ditmaal trekken we naar de Voerstreek. Daar ijveren vele organisaties voor het voortbestaan van de bedreigde hazelmuis.

VOERSTREEK HELPT HAZELMUIS WEER OP HET RECHTE SPOOR

Tot twintig jaar geleden trippelde de hazelmuis nog vrolijk rond in heel Vlaanderen. Vandaag beperkt het leefgebied van de fel uitgedunde populatie zich tot de Voerstreek. Tijd voor actie!

De hazelmuis is misschien wel het snoezigste knaagdier van ons land. Met haar oranje pels, lange pluimstaart en grote kraalogen is die slaapmuis een vertederend wezen. Ondanks haar hoge aaibaarheidsfactor hangt het voortbestaan van die beschermde Natura 2000-soort aan een zijden draadje.

Hazelmuizen zijn zo kwetsbaar omdat ze zich – in tegenstelling tot de meeste andere knaagdieren – traag voortplanten. Ze hebben slechts vier tot vijf jongen die ze lang verzorgen. Om een volledig jaar door voldoende voedsel te hebben, hebben hazelmuizen een grote diversiteit aan voedselplanten nodig. Ze zijn sterk aan bos gebonden en hebben een uitgesproken voorkeur voor soortenrijke bossen met een rijk ontwikkelde struiklaag en veel variatie. Maar hun leefgebied raakt steeds meer versnipperd en verdwijnt stilaan. Dat vormt een reële bedreiging: niet alleen omdat ze niet meer voldoende te eten vinden; ze verplaatsen zich ook bijna alleen via struiken en bomen.

FATAAL

Tot tien jaar geleden kwam de hazelmuis nog voor in Oost-Brabant en Zuid-Limburg, en wat langer geleden ook in West- en Oost-Vlaanderen. Uit onderzoek van Natuurpunt blijkt dat de hazelmuis in Vlaanderen nu nog enkel te vinden is in het oosten van de gemeente Voeren. Daar grenst de hazelmuispopulatie wel aan de Nederlandse, die op haar beurt aansluit bij de Waals-Duitse hazelmuisbossen ten zuidwesten van Aken. Nog maar een paar honderden hazelmuizen blijven in Vlaanderen en Nederland over. Die staan onder grote druk van hun omgeving; een jaar met te weinig voedsel kan fataal zijn.

Gelukkig is er hulp op komst. In Voeren werken enkele organisaties, waaronder het ANB, het Instituut voor Natuurbehoud (INBO), Infrabel, Natuurpunt en het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren intensief samen om de leefgebieden van de hazelmuis te verbeteren en onderling te verbinden.

Om het de hazelmuis naar haar zin te maken heeft het ANB de bosranden van het Veursbos, Konenbos, Vrouwenbos en Broekbos gefaseerd gekapt. "In de plaats schieten hier struiken en hoog opgroeiende kruiden op", legt boswachter

Jan Wuytack van het ANB uit. "In de Veursvallei, die de vier bosreservaten verbindt, hebben we streekeigen hagen en houtkanten als sleedoorn, kardinaalsmuts en rode kornoelje aangeplant. De zaden hebben we zelf in de Voerstreek geoogst en opgekweekt."

THUIS IN DE SPOORWEGBERM

Zowat 40 procent van de hazelmuizen in ons land kan je langs de spoorlijn tussen Tongeren en Aken vinden. Infrabel heeft zijn bermbeheer aan het diertje aangepast. **Raf Peerlinck**, milieuadviseur bij Infrabel: "Vroeger was het bermbeheer louter functioneel. Ook vandaag komt de veiligheid van het spoorwegverkeer op de eerste plaats. De zichtbaarheid van de seinen mag bijvoorbeeld niet belemmerd worden door struiken. Ook de paden langs de sporen moeten begaanbaar blijven voor de brigades die de sporen controleren. Vroeger werden de spoorwegbermen minstens om de twee jaar geklept, waarbij opschietende struiken tot kleine snippers verhakseld werden. Dat vormde een gevaar voor de hazelmuis. Op vraag van het ANB klepelen we de spoorwegbermen nu in stroken over

"Door nieuwe hagen aan te planten, draag ik mijn steentje bij."

een lengte van hooguit 200 meter. Zo vindt de hazelmuis nog aansluiting met haar leefgebied. Ook klepelen we niet meer tussen juli en december, omdat het diertje zich dan voortplant."

De inspanningen van Infrabel in de Voerstreek passen in het ecologische beheer van spoorwegbermen die door of naast natuurgebieden lopen. Infrabel werkt rond vier projecten samen met Natuurpunt. **Raf Peerlinck**: "Voor het beheer van de bermen gebruiken we sinds 2004 geen chemische bestrijdingsmiddelen meer. Een slimme sproeitrein gaat het onkruid tussen de sporen te lijf. Een camera voor aan de trein spoort het onkruid op en de sproeiknoppen schieten in actie. Zo blijft de impact op het milieu beperkt: in vergelijking met een gewone sproeitrein is de hoeveelheid onkruidverdelgers met 30 procent gedaald."

OOK LANDBOUWERS HELPEN

Buiten de spoorwegbermen bivakkeert de hazelmuis vooral in structuurrijke, gemengde bossen en struweelrijke bosranden. Die gebieden zijn vaak alleen via de hagen en houtkanten in het landbouwgebied met elkaar verbonden. Landbouwers spelen dan ook een belangrijke rol in de redding van de hazelmuis.

Via informatiemomenten, subsidies en beheerovereenkomsten proberen Natuurpunt en het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren zo veel mogelijk landbouwers te motiveren om opnieuw hagen en houtkanten aan te planten.

Egide Xhonneux kweekt runderen van het Belgische witblauwe ras. Hij sprong als een van de eersten mee op de kar. Egides vlees heeft geen biolabel, maar in de praktijk leunt zijn bedrijfsvoering daar dicht bij aan: "Ik besproei mijn weilanden nooit en voor bemesting gebruik ik vooral compost."

Vorig jaar plantte Egide Xhonneux 400 meter haag aan rond zijn weilanden. "Vroeger stond de veeteelt enkel in het teken van de productie. Alles moest daarvoor wijken: hagen, bomen, struiken, ... Net die plekjes waar dieren hun nesten in bouwen en voedsel en beschutting zoeken. Door nieuwe hagen aan te planten, draag ik mijn steentje bij."

Meer info: www.hazelmuis.be

BREEKBARE NOORDZEENATUUR

Een schilderspalet waar de herfstkleuren van afspatten? Een impressionistische variant van het schaakbord? Neen, je ziet hier de oostkustpolders in de achtertuin van de Noordzee, met haar verstedelijkte kustlijn. Generaties polderbewoners deden er aan veeteelt, turfwinning en kleiontginning. Zo boetseerden ze het huidige patroon van deze zilte poldergraslanden. Vandaag bieden ze onderdak aan zeldzame weidevogels zoals de kluut, tureluur en zomertaling. Weet jij ze ook te spotten?

© Vida - Rolin Verlinde

BIJEN IN ZWAAR WEER

Ecologen en landbouweconomen trekken aan de alarmbel: er moet dringend actie ondernomen worden om de bijenpopulaties erbovenop te helpen. Anders dreigt de landbouw in grote problemen te komen. Drie kwart van de Europese land- en tuinbouwgewassen is namelijk afhankelijk van insecten voor hun bestuiving. Misschien kunnen we de bijen een steekje helpen?

Bijen hebben een torenhoge waarde. Volgens cijfers van de Europese Commissie zijn drie kwart van de Europese voedselproductie en bijna 85 procent van de plantensoorten in de natuur afhankelijk van bestuiving door insecten, waaronder bijen. Uitgedrukt in geld zou die bestuiving in Europa jaarlijks 14,2 miljard euro waard zijn. Maar het gaat niet goed met het bijenvolkje. Sterker nog: bijen zijn massaal aan het afsterven. De toestand is zo ernstig dat er zelfs een naam voor bestaat: de verdwijnsiekte.

ARME NATUUR

Hoe komt het dan dat de bijen het zwaar hebben? Allereerst hebben bijen gemakkelijk last van parasieten. Vooral de varroamijt is een luis in de pels. Ook het gebruik van pesticiden en herbiciden is voor bijen nefast. Ten slotte worden ze steeds meer geconfronteerd met een gebrek aan voedsel. Dat heeft alles te maken met de aftakelende biodiversiteit. **Jens D'Haeseleer** van Natuurpunt: "De natuur is veel minder aantrekkelijk geworden voor bijen. Heidegebieden strekten zich 200 jaar geleden nog uit over

vele duizenden hectaren. Ook bloemrijke graslanden waren dik gezaaid. Van die fleurige plantengroei blijft vandaag niet veel over. Die ecologische verarming bedreigt de bijenpopulatie. In het buitengebied vinden ze vaak niet meer genoeg nectar, en daar halen de volwassen bijen juist hun energie uit. Ook stuifmeel, het voedsel voor de larven, is schaars."

Filip Wouters van de Koninklijke Vlaamse Imkersbond bevestigt: "Voor een gezonde en evenwichtige voeding moeten bijen stuifmeel van verschillende planten verzamelen. Maar tegenwoordig is in landbouwgebieden veel maïs en gras te vinden, en daar hebben bijen niet veel aan. Daardoor krijgen ze te weinig voedingsstoffen binnen en dat tast hun immuniteit aan."

INSECTENHOTEL

Dat bijen het tegenwoordig nog het best doen in grote steden, zegt genoeg. Stadstuinjes hebben vaak juist een heel rijke schakering aan bloemen en planten. Gentse imkers installeren daarom sinds enige tijd hun bijenkasten op platte daken. Ook in Parijs en New York wordt dat

stilaan een gewoonte. De imkers oogsten hier veel meer honing dan op het platteland.

Bijen zijn een spil in onze voedselvoorziening. We hebben er dus alle belang bij ze in de watten te leggen. En daar kan iedereen bij helpen. **Jens D'Haeseleer**: "Iedereen kan zijn steentje bijdragen: landbouwers, natuurbeschermers, gemeenten, particulieren, imkers, enzovoort. Landbouwers kunnen bijvoorbeeld hagen en houtkanten laten staan, want dat zijn echte insectenhôtels. Door aan de rand van hun perceel een bloemenrand aan te leggen, vinden bijen opnieuw meer voedsel. Uit Italiaans onderzoek blijkt trouwens dat een boomgaard veel meer peren oplevert als hij omheind is met een sleedoornhaag en paalt aan een koolzaadveld. Openbare besturen kunnen groene ruimten inrichten en beheren volgens de principes van Harmonisch Park- en Groenbeheer, en kiezen voor aangepaste zaadmengsels. Ook particulieren kunnen helpen, door in hun tuin te kiezen voor bijenvriendelijke planten en bloemen."

NUTTIGE INSECTEN

Naast bijen en hommels zijn er nog andere organismen die diensten leveren aan de landbouw. Samen worden ze 'functionele agrobiodiversiteit' (FAB) genoemd. Regenwormen en andere bodemorganismen zorgen voor een goede bodemstructuur, schimmels en andere bacteriën houden de bodemvruchtbaarheid op peil, en bepaalde insecten en spinnen beschermen de gewassen tegen natuurlijke plagen.

Het Europese Interreg-project SOLABIO (Soorten en landschappen als drager voor biodiversiteit) leverde heel wat praktijkervaring met FAB op. Zo werd er bijvoorbeeld bij vier

West-Vlaamse landbouwbedrijven geëxperimenteerd met bijenvriendelijke akkerranden. Een ander experiment toonde aan dat loopkevers helpen om akkerplagen te bestrijden. De resultaten staan beschreven in de publicatie *Biodiversiteit in landbouwgebied. Lessen uit SOLABIO*. Die en andere eindpublicaties van SOLABIO zijn aan te vragen bij het Regionaal Landschap Lage Kempen via info@rllk.be.

Meer info: www.solabio.org

WILDE BIJEN

Iedereen kent de honingbij en de leekernijen die ze voortbrengt. Maar minder bekend is dat in België ook 375 soorten wilde bijen voorkomen. En ook die hebben het zwaar, deels om dezelfde redenen als waarom de honingbij sputtert. Wilde bijen zijn een verzamelnaam voor solitair levende bijen en hommels. Solitaire bijen leven niet, zoals de honingbij, in een kolonie en produceren geen honing. Het vrouwtje heeft een eigen nestholte waarin ze eitjes legt. Wilde bijen bestuiven meestal maar bepaalde plantengroepen, wat hen bijzonder kwetsbaar maakt. Jens D'Haeseleer: "Heidespecialisten als de heidezandbij en de heidezandbij komen in de verdrukking, omdat ze afhankelijk zijn van het stuifmeel van de struikheide. De schorzijdebij op haar beurt leeft van de nectar van de zeeaster, een plantje dat enkel gedijt in schorren en slikken. Als die verdwijnen, betekent dat meteen het einde van hun voedselvoorraad. De soort is dan ten dode opgeschreven."

BIJEN IN NATUURGEBIED

De hamvraag is: kunnen wilde bijen de honingbij helpen met bestuiven? Er zijn alvast appels- en perenboeren die aan de rand van hun boomgaard 'bijenhôtels' hebben opgetrokken. Filip Wouters: "Bijkomende bestuivers zijn meer dan gewenst, zeker omdat de honingbijen in het seizoen al bergen werk moeten verzetten. Toch zijn wilde bijen voor fruittelers maar een aanvulling. Voor de bestuiving van het hart van hun boomgaard blijven ze op de diensten van de honingbij rekenen. Wilde bijen blijven altijd in de buurt van hun woonst en vliegen dus niet tot in het midden van de boomgaard."

Naar de mogelijke concurrentiestrijd tussen honingbijen en wilde bijen is in ons land nog weinig onderzoek gedaan. Dat maakt het bijenvriendelijke beheer van bijvoorbeeld natuurgebieden soms tot een evenwichtsoefening. Jens D'Haeseleer: "De natuurwaarde van het platteland gaat achteruit. Imkers zien daarom natuurgebieden als bron van nectar en stuifmeel. We krijgen vaak vragen van imkers om bijenkasten te plaatsen in natuurgebieden. In sommige domeinen staan nu al kasten. Toch nemen we een afwachtende houding aan, want er zijn aanwijzingen dat massa's honingbijenkasten concurrerend werken voor bestuivende insecten. Ons hoofddoel blijft de biodiversiteit te bewaren en herstellen."

Met een bijenhuis geef je wilde bijen een veilige thuis.

ZZZZET JE IN VOOR DE BIJEN!

Ook in je tuin kan je bijen een hart onder de riem steken. Enkele tips voor een tuin waar bijen van smullen.

- ✿ Bemest of bekalk het gazon niet te vaak. Een arm gazon laat bijenvriendelijke bloemen bloeien.
- ✿ Maai het gazon niet elke week, maar laat madeliefjes, klavertjes en paardenbloemen openbloeien. Een echt festijn voor bijen!
- ✿ Plant natuurlijke, inheemse planten in de bloemborder en zorg via een aangepaste plantenkeuze het jaar rond voor nectar. Veel tuinplanten zoals rozen en geraniums hebben grote, prachtige bloemen, maar bevatten soms te weinig nectar of stuifmeel.
- ✿ Gebruik geen bestrijdingsmiddelen: zelfs kleine dosissen schaden de insectenpopulaties.
- ✿ Bouw een bijenhuis: neem een blokje hard hout en boor er een gaatje in van twee tot negen millimeter breed en tien centimeter diep. Hang het op een zonnige plek, ideaal voor wilde bijen! Je kunt ook een bloempot met wat schaafsel erin omgekeerd in de grond steken: een prima nestplaats voor een hommelskoningin met haar kolonie.
- ✿ Zorg voor bijenvriendelijke bomen en planten. Klimop, hop, winter- en zomerlinde, wilg, meidoorn en hondsroos zijn voor bijen een ware lekkernij.
- ✿ Plant soorten die vroeg bloeien. Het zijn belangrijke stuifmeelleveranciers.

UITGEBLOEID

"Zolang het om een beperkt aantal bijenvolkeren gaat, kan een natuurgebied dat behappen", bevestigt Filip Wouters. "En het klopt natuurlijk dat gebieden die bedreigde soorten herbergen, beschermd moeten worden. Honingbijen maken geen deel uit van een ecosysteem: zonder de hulp van de imker kunnen ze amper overleven. Daartegenover staat dat ze wel afhankelijk zijn van de natuur. Zodra de koolzaadvelden en boomgaarden uitgebloeid zijn, zijn de bijen voor nectar en stuifmeel op de natuur aangewezen."

Maar ook in tuinen, akkerranden en hagen vinden honingbijen heel wat lekkers. En het bijenvraagstuk wordt nog complexer: de belangen van de bij sporen namelijk niet altijd met andere natuurdoelen. Denk maar aan de heidegebieden waar exoten worden gekapt, omdat ze een bedreiging vormen voor de inheemse planten en bomen. Toevallig zijn sommige van die soorten, zoals robinia, juist heel aantrekkelijk voor honingbijen. Waar mogelijk kan gefaseerd kappen helpen, zodat de natuur de tijd krijgt om te herstellen.

VLAAMS KAMPIOENSCHAP HOUTHAKKEN

16de editie

ZONDAG 8 JULI
van 10.00 uur tot 17.00 uur

Landcommanderij Alden Biesen
Kasteelstraat 6 - 3740 Bilzen

Voor meer informatie: surf naar www.inverde.be

met de steun van:

NATUURNIEUWS UIT DE WERELD: GLUREN BIJ DE BUREN

NEDERLAND

Atlantische steur maakt comeback

Sinds 1953 is de Atlantische steur in West-Europa uitgestorven, op twee kleine populaties na. Watervervuiling, de aanleg van stuwdammen en stelselmatige overbevissing – voor de felbegeerde kaviaar van de steur – deden hem de das om. Maar de dinosaurus van de zoetwatervissen waagt zijn comeback. Onlangs werden zeventien jonge exemplaren in de Nederlandse rivieren te water gelaten. Zenders volgen hen op hun reis via de Rijn richting Noordzee.

MADAGASKAR

Veertig nieuwe reptielsoorten

In Madagaskar werden veertig nieuwe soorten slangen, gekko's en andere hagedissen ontdekt. Biologen bestudeerden daarvoor de DNA-sequenties van 250 soorten reptielen. In die sequenties zochten ze naar een unieke 'code' per soort. Met de unieke genetische 'streepjescode' kan de DNA-barcoding soorten onderscheiden die uiterlijk sterk op elkaar lijken. Ook in de strijd tegen de handel in bedreigde diersoorten komt die techniek goed van pas.

VERENIGDE STATEN

Dure vogels

De Verenigde Staten houden hun hart vast voor een massale sterfte onder vleermuizen. Sinds 2006 velde het witteneuzensyndroom al ruim een miljoen vleermuizen. Hierbij maakt de schimmel *geomyces destructans* vleermuizen wakker uit hun winterslaap. Tegen beter weten in vliegen ze dan de ijskoude lucht in om op insecten te jagen. Met een fatale afloop. En een hoog prijskaartje, want die vleermuizen kunnen dan niet meer jagen op schadelijke insecten voor landbouwgewassen. Daardoor lijdt de landbouw jaarlijks een verlies van 3,7 miljard dollar (2,6 miljard euro) door aangetaste en mislukte oogsten.

INDIË

Indische neushoorn op dieet

Sinds 2010 wordt stroperij in het Nationaal Park Kaziranga onverbiddelijk aangepakt, tot grote opluchting van de Indische neushoorn. Maar nu ligt een andere bedreiging op de loer. Boosdoener is de mimosa diplotricha. Die plant bindt stikstof en wordt daarom massaal in theetuinen in de buurt van het park aangeplant. De plant ruikt nu ook in het park zelf op, waar hij de groei van hoge grassen belemmert. Een probleem voor de Indische neushoorn, want die schrokop verorbert dagelijks tientallen kilo's gras.

AUSTRALIË

Koala in gevaar

Sinds kort staat de schattigste inwoner van Australië, in de zuidoostelijke provincie Queensland, officieel op de lijst van bedreigde diersoorten. Via bosrijke corridors legt de koala grote afstanden af, op zoek naar nieuwe leefgebieden en partners om zich voort te planten. Maar nieuwe wegen en woonwijken snijden die noodzakelijke verbindingswegen af. Daardoor wordt het voortbestaan van de koala bedreigd.

Bart Praet, souschef/tuinman van
driesterrenrestaurant Hertog Jan:

**"ALS DE NATUUR
HAAR GANG KAN GAAN,
KRIJG JE DE BESTE AROMA'S"**

Hertog Jan kreeg vorig jaar maar liefst drie Michelinsterren. Dat het toprestaurant alleen maar verse groenten gebruikt, rechtstreeks uit de eigen moestuin, zit daar zeker voor iets tussen. De 23-jarige tuinman Bart Praet is overtuigd: “Als je de natuur haar gang laat gaan, krijg je de beste producten.”

Toen **Bart Praet** tien jaar was, spitte hij op eigen houtje een moestuin van een paar vierkante meter om. Tot grote vreugde van zijn moeder groeide dat langzaam tot een uit de kluiten gewassen veld van 200 m². Al snel oogstte Bart meer dan hij kon opeten en deelden ook zijn burens en vrienden in de gezonde lekkernijen.

Jaren later studeerde Bart Praet af als kok en werkte hij in verschillende restaurants. Bijna twee jaar geleden ging hij als souschef bij Hertog Jan aan de slag. “Ik vertelde chef Gert De Mangeleer over mijn hobby en zijn interesse was meteen gewekt. Toen hij mijn moestuin te zien kreeg, was hij diep onder de indruk. Meteen daarna heb ik een moestuin aangelegd voor het restaurant. Vandaag is die bijna één hectare groot.”

“TOEGEVINGEN? NOOIT!”

Bart Praet teelt de groenten voor Hertog Jan met veel respect voor de natuur. De gewassen worden zo goed als niet bespoten. Als er toch een behandeling nodig is, gebruikt hij zoveel mogelijk ecologische bestrijdingsmiddelen. Hertog Jan serveert ook alleen seizoensgroenten. “Vóór 15 juli staan er bij ons geen tomaten op het menu. Ik vind het zonde om tomaten te eten in de winter. Die worden in verwarmde serres gekweekt of moeten van heel ver komen. Dat is niet alleen weinig duurzaam, maar ook nefast voor de smaak. De kwaliteit staat altijd voorop. Op dat vlak doen we nooit toegevingen. Als je de natuur haar gang laat gaan, krijg je de beste producten. Daarom volgen we consequent het ritme van de natuur, van het zaadje tot op het bord.”

Vele van de 400 groenten die Bart Praet in zijn moestuin heeft staan, zijn zogenaamde vergeten groenten. “Dat sommige groenten in de vergeethoek zijn geraakt, heeft zo zijn redenen”, vertelt Bart Praet. “De bereiding van een groente als kardoos is bijvoorbeeld een heus karwei. Zeekool vergt dan weer een complexe

teelt. Dat koolgewas groeit in de winter op het veld. Na het oogsten moet je de wortelstok in een donkere ruimte van 10°C bewaren. In het voorjaar krijg je dan overheerlijke jonge scheuten. Na zes jaar ben ik er eindelijk in geslaagd om die in grote hoeveelheden te telen voor de dagelijkse behoefte van ons restaurant.”

DRAAIBOEK VOOR PLANTEN

Voor een supermarkt is het commercieel niet haalbaar om zeldzame variëteiten aan te bieden, omdat veel groenten niet lang vers blijven. Bij Hertog Jan worden de groenten 's morgens geoogst en liggen ze 's middags op het bord. “Dat ver-

moeten worden. Elk jaar sturen we onze planning bij. Zo zijn we ervan afgestapt om radijsjes in de zomer te telen. In het voorjaar zijn die heel lekker, maar in de zomer lijden ze onder de hitte en de bladluizen. Het gebeurt ook dat probeersels op een onverhoopt succes uitdraaien. Vorig jaar heb ik voor het eerst flowerspruit geplant. De chef was daar toen wild enthousiast over. Volgende winter zullen we dat dus *en masse* zaaien.” Bart Praet geniet dag in dag uit met volle teugen van zijn job. “Het leukste is het respect waarmee de groenten in elk stadium behandeld worden. Net als ik zijn mijn collega's in de keuken erg

“We volgen consequent het ritme van de natuur, van het zaadje tot op het bord.”

schil proef je”, legt Bart uit. “Een wortel die net uit de grond komt, heeft een veel rijker aroma.”

Bart Praet overlegt met zijn chef welke groenten op het menu komen. “In de wintermaanden stellen we een draaiboek op dat per week beschrijft welke planten gezaaid, geplant en geoogst

gepassioneerd door hun stiel. De groenten gaan over van de ene passie in de andere. Welke groenteteler is er hoogst persoonlijk getuige van dat zijn groenten met liefde en zorg bereid worden door mensen die er verstand van hebben? Ik prijs me gelukkig dat ik dat dagelijks meemaak.”

Na afloop van het Internationaal Jaar van de Biodiversiteit in 2010 riepen de Verenigde Naties de periode 2011-2020 uit tot Decennium van de Biodiversiteit. Voor de wereldbevolking is dat het decennium van de waarheid. Het strategische plan voor de biodiversiteit dat in het Japanse Nagoya vorm kreeg, moet de volgende jaren werkelijkheid worden. Spoorzoeker brengt dit jaar de meest biodiverse regio's ter wereld voor het voetlicht, door de ogen van Vlamingen die in een internationale context baanbrekend werk verrichten. In deze editie: de Werelderfgoedconventie als machtig instrument voor meer biodiversiteit.

Unesco: HEFBOOM VOOR MEER BIODIVERSITEIT

Wens jij ook dat je kinderen en kleinkinderen de wondermooie natuurgebieden, monumenten en gebouwen nog kunnen bewonderen?

Daar zorgt Unesco voor. “De werelderfgoedlijst is een krachtig drukingsmiddel om de natuur over staatsgrenzen heen te beschermen”, stelt Guy Debonnet van Unesco.

De Werelderfgoedconventie bestaat veertig jaar. In die periode hebben al 189 landen het verdrag voor de bescherming van het werelderfgoed goedgekeurd. Bijna 1000 sites mogen zich nu officieel 'werelderfgoed' noemen, 200 daarvan zijn natuurgebieden. "Dat lijkt weinig," geeft **Guy Debonnet** toe, "maar het zijn de grootste natuurgebieden ter wereld, samen goed voor 21 miljoen vierkante kilometer of maar liefst 12 procent van de wereldoppervlakte."

POETIN ONDER DRUK

Maar hoe beschermt Unesco die prachtige natuur? Guy Debonnet: "Om een gebied als werelderfgoed te erkennen, moeten landen een onderbouwd dossier indienen en uitleggen hoe ze de site willen beschermen. Het kandidaat-land engageert zich tegenover de internationale gemeenschap om zijn culturele en natuurlijke erfgoed te bewaren. Als een site bedreigd wordt, dan is de conventie een drukingsmiddel om de landen ter verantwoording te roepen."

Die morele druk boekte in het verleden al meermaals succes. Zo bewijst een incident met de Russische regering. Die maakte in 2004 haar plannen bekend voor de aanleg van een oliepijpleiding van Siberië naar de Aziatische markten. De pijpleiding zou op enkele honderden meters van het Baikalmeer lopen, het grootste en diepste zoetwatermeer ter wereld. "In die regio bestond een reëel risico dat de olie bij een aardbeving rechtstreeks het meer in zou stromen", vertelt Guy Debonnet. "Unesco dreigde ermee dat unieke ecosysteem op de lijst van bedreigde sites te zetten. Dat deed president Poetin op de valreep beslissen om de pijlpijn met bijna 1.200 kilometer te verleggen."

KILIMANJARO SMELT WEG

Het verhaal van het Baikalmeer toont hoe Unesco druk kan uitoefenen op machthebbers wereldwijd. Op de klimaatverandering of conflictgebieden heeft de organisatie helaas veel minder vat. Guy Debonnet: "Ook de opwarming van de aarde bedreigt het werelderfgoed. Denk maar aan de Kilimanjaro in Tanzania, het witte dak van Afrika, dat zijn eeuwige sneeuw jaar na jaar ziet smelten."

"Unesco heeft toen druk uitgeoefend op de Rwandese regering, en met succes: meteen daarna daalde de stroperij significant."

Bedreigde gebieden als de Kilimanjaro kunnen op de lijst van 'werelderfgoed in gevaar' belanden. Die lijst telt nu 32 sites. "Op alle continenten zijn er problemen, maar in Afrika is de situatie het ergst", bekent Guy Debonnet. "Gebieden waar conflicthaarden de kop opsteken, zijn bijzonder kwetsbaar. In Congo bijvoorbeeld lijden de vijf natuurwerelderfgoedsites onder de burgeroorlog en andere conflicten. Die brengen het natuurbeheer in het gedrang, waardoor stropers en houtkappers vrij spel krijgen. De situatie is bijzonder prangend in die natuurgebieden waar zeldzame diersoorten spartelen om te overleven: het Nationaal Park Salonga, de enige overblijvende habitat van de bonobo, het Nationaal Park Virunga, de thuis van de berggorilla's, het Okapi-wildpark in Ituri en het Nationaal Park Garamba, waar de laatste populatie van witte neushoorns opbokst tegen uitsterven."

OP HET MATJE

Toch kan de Werelderfgoedconventie ook in die gevallen helpen. Guy Debonnet: "Volgens artikel 6 mogen de verdragsstaten niets ondernemen dat het werelderfgoed van andere landen in gevaar brengt. In de Congolese burgeroorlog waren buurlanden Oeganda en Rwanda eerst ook betrokken partij. Zo kreeg rebellenleider Laurent Nkunda steun van de Rwandese regering. Zijn troepen bezetten het Nationaal Park Virunga, waardoor stropers en houtkappers zich konden uitleven. Unesco heeft toen diplomatieke druk uitgeoefend op de Rwandese regering. Hun internationale reputatie stond op het spel en daarvoor moesten ze snel ingrijpen. En met succes: meteen daarna daalde de stroperij in de regio significant."

Unesco volgt het behoud van de wereld-erfgoedsites op de voet. Elk jaar nemen

21 experts van het Werelderfgoedcomité, verkozen door de lidstaten, de instandhouding van de gebieden onder de loep op basis van de rapporten van Unesco en zijn adviesorganen. Als een site bedreigd is, dan trekken de experts aan de alarmbel. Na twee jaar moet het land rapporteren welke stappen het heeft gezet om die problemen op te lossen. Als blijkt dat de site dan nog steeds bedreigd is, dan komt die op de lijst van 'werelderfgoed in gevaar'. "Maar gelukkig laten de meeste landen het nooit zo ver komen", aldus Guy Debonnet.

Identikit Guy Debonnet

- Hoofd van de Special Project Unit in het Werelderfgoedcentrum van Unesco
- Coördineert natuurbeschermingsprojecten met externe financiering
- Behaalde een Master of Science in de bio-ingenieurswetenschappen: land- en bosbouw
- Werkte gedurende meer dan tien jaar in Afrika, onder meer als technisch adviseur rond het beheer van natuurgebieden voor de German Development Cooperation in Burundi en de Democratische Republiek Congo

© Tom Lindster

Patrick Engels (regiobeheerder Turnhoutse Kempen) en Kris Eggers (boswachter)

Hoge Vijvers

KAMPEREN IN NATUURGEBIED

Je tentje opslaan in een natuurgebied, dat is toch wildkamperen?

Niet in Hoge Vijvers in de Noorderkempen! Je tent openritsen en drie reeën fluks het bos zien induiken, kan je dag beter beginnen?

Een waterpomp, een houten platform en verder niets dan de vrije natuur om je tentje neer te planten. Paalkamperen munt uit in eenvoud: er is geen wc, geen douche en al helemaal geen zwembad of schare caravans. Wel gezonde boslucht en het gezelschap van de permanente bewoners van Hoge Vijvers: een ree, specht, boompieper, boomleeuwetrik, geelgors, buizerd, havik, sperwer en nachtzwaluw.

Paalkamperen is overgewaaid uit Nederland, waar je sinds tien jaar op een vijftientigtal plekken 'in het wild' kan kamperen. Vlaanderen kreeg pas in 2010 zijn eerste paalkampeerplaats, in Hoge Vijvers in de Noorderkempen. Per nacht mogen daar niet meer dan drie tentjes en tien avonturiers verblijven. "Vorig jaar kampeerden hier meer dan tweehonderd mensen", vertelt boswachter **Kris Eggers**. Zelfs in de barre wintermaanden slaan moedige kampeerders hun tent hier op.

UITBUNDIG GROEN

Voorals trekkers zijn fan van de paalkampeerplaats van Hoge Vijvers. Die is niet bereikbaar met de auto en ligt op een steenworp van de populaire fiets- en wandelroutes. Het wandelnetwerk Kempens Landgoed doorsnijdt Hoge Vijvers en troont je mee langs de voormalige landerijen van adellijke families. Ook de Aa-valleifietsroute van 69 kilometer slingert door het uitbundige groen, op weg naar het bos van Ravels.

In het noorden paalt Hoge Vijvers aan de Nederlandse grens. Via de knooppunten beland je net over de grens in het landgoed De Utrecht, dat 2700 hectare aan natuurschoon herbergt. Ook ruiters zijn welkom in Hoge Vijvers. Het ruiternetwerk 'Langs enclaves en landgoederen' flankiert de noordrand van het domeinbos.

GEEN VIJVERS IN HOGE VIJVERS

Bij de naam 'Hoge Vijvers' stel je je onwillekeurig een patchwork van hooggelegen vijvers voor, maar niets is minder waar. Die vijvers liggen buiten het na-

tuurdomein en zijn niet toegankelijk voor het grote publiek. De naam is dus erg misleidend. Kris Eggers: "Bezoekers vragen me geregeld de weg naar de vijvers. De verwarring was compleet toen de gemeente hier ooit een bord plaatste met een symbool van een parasol aan water."

BEETHOVEN

Vijvers zal je hier niet vinden, maar wel 500 hectare bos, graslanden en akkers. Op vraag van het ANB staat een kudde Kempense heideschape sinds dit jaar mee in voor de begrazing. De herder zaait de akkers op een traditionele manier in. Een deel daarvan is voedsel voor zijn dieren in de winter, de rest verkoopt hij door. **Patrick Engels**, regiobeheerder Turnhoutse Kempen: "Een deel van het graan laat hij bij de oogst staan. Tot grote vreugde van de geelgors, een akkervogel die op de Vlaamse rode lijst staat als bedreigde broedvogel. Hij kreeg het de afgelopen decennia hard te verduren door de intensieve akkerbouw. Maar in Hoge Vijvers voelt hij zich opnieuw in zijn sas." Als je geluk hebt, hoor je zijn gezang op mooie zomerse dagen over de akkers galmen. Dat klinkt volgens kenners als de eerste tonen van de Vijfde Symfonie van Beethoven.

Het in ere herstellen van traditionele akkerbouwtechnieken ten behoeve van de natuur: dat is niet de enige beheermaatregel van het ANB. In de komende twintig jaar zullen de stukken bos met nu vooral naaldbomen plaatsmaken voor een gevarieerd loofbos. Op enkele plaatsen wordt ook de oorspronkelijke heide hersteld. Tot het midden van de negentiende eeuw vielen in en rond Hoge Vijvers immers geen bossen te bespeuren, maar kleurde het landschap paars. De heide verdween toen tijdens de vorige eeuw massaal naaldbomen geplant werden als stuthout voor de Limburgse steenkoolmijnen.

ONGEREPT

Dit groene pareltje is nog niet door het grote publiek ontdekt. Je kan hier de stilte in al je poriën laten doordringen.

Dat hebben ook de vele zeldzame dieren begrepen die in Hoge Vijvers wonen: reeën, heikikkers, alpenwatersalamanders, ... Tussen half mei en eind augustus keert ook de nachtzwaluw terug uit het zuiden. Bij valavond laat hij zijn lied boven het domein weerklinken. "Dat is echt spectaculair", glundert Kris Eggers. "Je vraagt je af waar ze hun adem halen. Nachtzwaluwen vliegen ook niet; ze fladderen als een vlinder." Een lust voor oog én oor!

Meer info:

www.natuurenbos.be/hogevijvers

Identikit Hoge Vijvers

- Het domeinbos is het hele jaar door vrij toegankelijk.
- Kinderen kunnen uit de bol gaan in de speelzone.
- Wandelaars verkennen het gebied via het wandelroutenetwerk Kempens Landgoed en fietsers trappen het domein binnen via de bewegwijzerde Aa-valleifietsroute (69 km).
- In de hondenloslooppzone kunnen honden vrij rondlopen en ravotten onder toezicht van hun baasje.

OOK NATUUR HEEFT EEN PRIJSKAARTJE

De natuur is druk in de weer: ze levert ons schoon water, gezond voedsel, zuivere lucht en instant-ontspanning. Maar wat zijn al die 'ecosysteemdiensten' waard? De Natuurwaardeverkenner rekt het uit.

De waarde van natuur in geld uitdrukken is verre van eenvoudig: natuur wordt immers meestal niet op de markt verhandeld. Nochtans is het nodig om de maatschappelijke voordelen van natuur – ook wel ‘ecosysteemdiensten’ genoemd – af te wegen tegenover die van bijvoorbeeld woon- of industriegebied. **Tanya Cerulus** van het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie van de Vlaamse overheid (LNE): “Tot voor kort hadden we in Vlaanderen geen instrument om de ecosysteemdiensten en hun economische waarde in te schatten. De waarde van ecosysteemdiensten werd tot nu toe dan ook vaak enkel beschreven, maar zelden berekend. Daardoor wordt bij ruimtelijke beslissingsprocessen de waarde van de welvaart die mensen aan de natuur ontfangen, nogal eens over het hoofd gezien. Door de ecosysteemdiensten in geldtermen uit te drukken, wordt die waarde zichtbaar en kan je het totale kostenplaatje bepalen. Wanneer er bijvoorbeeld natuur dreigt te verdwijnen, kan je het maatschappelijke verlies berekenen. Ook omgekeerd, bij natuurontwikkelingsprojecten, is het belangrijk de economische meerwaarde van de gecreëerde natuur te kunnen inschatten. Met de Natuurwaardeverkenner is dat voortaan voor een aantal ecosysteemdiensten mogelijk.”

De ontwikkeling van de Natuurwaardeverkenner maakt ook deel uit van het project ‘ecosysteemdiensten’ onder het Minaplan 4. Het draagt bij tot de uitvoering van een actie onder de Europese Biodiversiteitsstrategie 2020: ‘de kennis over ecosystemen en ecosysteemdiensten in de EU verbeteren.’

GRATIS TOOL

De Natuurwaardeverkenner is een online rekentool die werd ontwikkeld door het LNE, VITO (de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek) en de Universiteit Antwerpen. Handig: zowat iedereen kan de tool gebruiken. Je geeft eerst een aantal basisgegevens in, zoals de ligging, het landgebruik, het natuurstype dat in het project gerealiseerd wordt, ... Dan selecteer je de ecosysteemdiensten die

je wilt berekenen. De tool begint dan te cijferen. Zo kan je zelf berekenen hoeveel de voordelen van een rivierherstelproject waard zijn, of hoeveel het de maatschappij kost als een bos verdwijnt.

Jeroen Panis van het ANB: “Bij natuurinrichtingsprojecten of infrastructuurwerken is het heel belangrijk om naast de kosten ook de baten te kennen. Door de Natuurwaardeverkenner kunnen we beter gefundeerde beslissingen nemen over projecten met een impact op ecosystemen.”

“Door de Natuurwaardeverkenner konden we de waarde berekenen van bijvoorbeeld wetlands en grasland.”

SINT-ANNABOS

De Natuurwaardeverkenner wordt intussen al druk toegepast. Natuurpunt gebruikte de tool bijvoorbeeld om de ecologische impact te begroten van het tunnelscenario in het Oosterweeldossier. Door de werken aan de tunnel zou een groot deel van het Noordkasteelgebied en het Sint-Annabos op de Antwerpse Linkeroever tijdelijk verdwijnen. Dat bos krijgt naast vele omwonenden ook bedreigde vogels op bezoek, zoals de wiewelaar en de gekraagde roodstaart. Om de economische waarde van het gebied met cijfers te staven, werd de Natuurwaardeverkenner ingeschakeld. Met een indrukwekkend resultaat. Indien het Noordkasteelgebied zou verdwijnen en een deel zou worden heraangeplant, dan bedraagt het maatschappelijke verlies jaarlijks 1,6 miljoen euro. Zowel de culturele en recreatieve waarde van het gebied, het effect op waterkwaliteit (verwijdering van de nutriënten stikstof en fosfor), de afname van fijn stof in de lucht als het temperende effect op de klimaatopwarming werden hierin in rekening gebracht.

HOEVEEL KOST NIEUWE NATUUR?

De Natuurwaardeverkenner berekent niet alleen de negatieve impact van infrastructuurwerken op natuur. Eigenlijk werd de tool ontwikkeld om de waarde van nieuwe natuur te berekenen. Studiebureau Tritel deed dat al in het kader van de overstromingsrisicobeheerplannen die Vlaanderen momenteel opmaakt in uitvoering van de Europese Overstromingsrichtlijn (2007/60/EG). **Olivier Van den Kerckhove** van Tritel: “Om de doelstellingen voor het beheer van overstromingsrisico’s

te formuleren, zijn economische analyses nodig. Niet alleen de schade, maar ook de positieve gevolgen van maatregelen voor de natuur moeten daarbij in rekening gebracht worden. De Natuurwaardeverkenner hielp ons om de waarde van bijvoorbeeld wetlands en grasland te berekenen. Die natuurstypes ontwikkelen zich immers in overstromingsgebieden, die worden ingericht om Vlaanderen te beveiligen tegen wateroverlast.”

UPDATE IN 2013

Voorlopig is er maar een beperkt aantal ecosysteemdiensten na te rekenen met de Natuurwaardeverkenner. En dan nog alleen voor de omzetting van landbouwgebied naar natuur. Daar wordt momenteel aan gesleuteld. Tanya Cerulus: “We werken aan een update die in 2013 klaar moet zijn. We houden hierbij ook rekening met de feedback van onze gebruikers. In de nieuwe versie zal je berekeningen kunnen uitvoeren voor de meeste landgebruiksvormen. Ook kleine landschapselementen als houtkanten en struwallen krijgen dan een waarde toegekend.”

Meer info: rma.vito.be/natuurwaardeverkenner

BUITEN BEELD

De lente bruist van nieuw leven. U was er als de kippen bij om de eerste lentefenomenen op de gevoelige plaat vast te leggen. Een greep uit de vele schitterende foto's die we toegestuurd kregen ...

PAARDENKASTANJE VERWELKOMT DE LENTEZON

In dit donkere bos kijkt de paardenkastanje reikhalzend uit naar de eerste zonnestralen. Zijn prille bladeren hervinden hun kracht en vatten friskgroen een nieuwe levenscyclus aan. **Ivan Aerts** vond de perfecte diafragmaopening en sluitertijd om dit beeld te maken.

KNOFLOOKPAD VEILIG AAN DE OVERKANT

In het begin van het voorjaar wrijven amfibieën zich na een lange winterslaap de ogen uit. Ze trekken dan naar beken en poelen om zich voort te planten. Een drukke verkeersweg maakt die tocht erg riskant, maar gelukkig helpen talrijke vrijwilligers kikkers en padden veilig naar de overkant. En een fototoestel heb je dan maar beter bij de hand, zo dacht **Dirk Verbraken** tijdens de paddenoverzet in het ANB-natuurgebied Het Welleke in Zonhoven. Hij trof er de knoflookpad, die steeds zeldzamer wordt. Die naam dankt de pad aan de geur die ze bij gevaar afscheidt. Na de fotosessie werd dit mannelijke exemplaar zorgvuldig aan de overkant vrijgelaten, waar hij op zoek ging naar een bevallige partner. We duimen voor een kroostrijk gezin ...

EEN PAREL VAN EEN VLINDER

De veldparelmoervlinder krijg je maar zelden te zien. Die vlinder kwam tot de jaren 1980 nog voor in de Antwerpse en Limburgse Kempen en ook in de buurt van het Zoniënwoud en het Hallerbos. Nu vind je hem enkel nog in Meeuwen-Guiterode, Zutendaal, Mol en Balen. Daar trof **Jef Eyckmans** bij het krieken van de dag deze vlinder aan, glinsterend in de parels van de ochtenddauw.

Stuur nu je foto in hoge resolutie naar webmaster.anb@vlaanderen.be met de vermelding 'Foto van de week'. Wie weet vind je je foto dan binnenkort terug op de homepage van onze website www.natuurenbos.be of in de volgende Spoorzoeker! Vergeet niet te vermelden waar de foto werd genomen en wie de fotograaf is.

DE OTTER IS TERUG!

De laatste keer dat de otter zich in Vlaanderen liet zien, was in de jaren tachtig. Maar tot ieders verbazing kon Kristijn Swinnen, bioloog van de Universiteit Antwerpen, het roofdier onlangs filmen. De viseter werd opgemerkt in het provinciaal domein Broek De Naeyer in Willebroek. Vraag is of de otter zich daar heeft gevestigd, of enkel op doortocht was. Enkele weken later dook opnieuw een otter op voor zijn camera, deze keer in het Limburgse Smeethof, een natuurgebied van Natuurpunt. Beide vondsten zijn ontegensprekelijk een doorbraak in het natuurherstel. Het bewijst dat de waterkwaliteit in Vlaanderen er sterk op vooruitgaat.

Meer soorten gespot:
www.waarnemingen.be

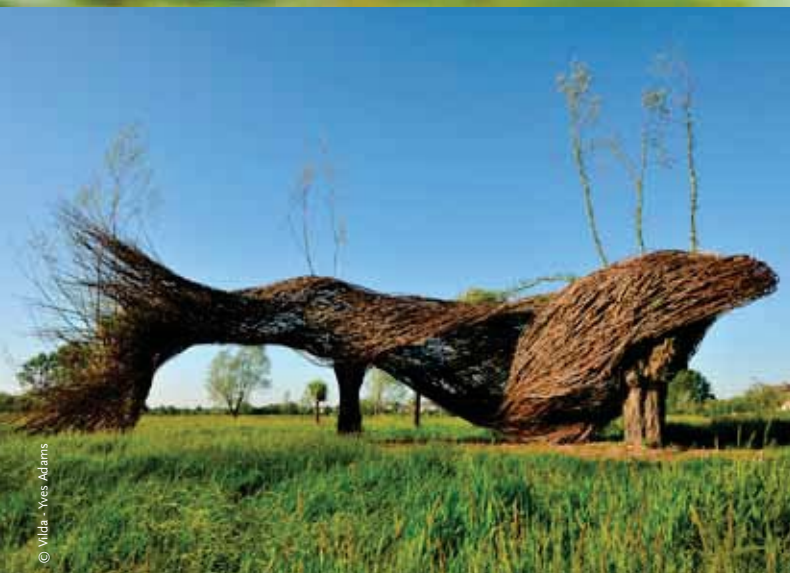

© Vilda - Yves Adams

NATUUR REIKT KUNST DE HAND

Knotwilgen vervlochten tot een levende sculptuur, honingbijen die meebouwen aan de geometrische kracht van een kunstwerk, orgels die muziek maken zodra het begint te waaien ... Dat en nog veel meer kan je deze zomer beleven op de vierde editie van Beeldenstroom, het tweejaarlijkse kunstproject aan de Schelde. Ditmaal landt de gratis openluchtkunstroute in het natuurgebied Kalkense Meersen. Van 1 juli tot 30 september 2012 ontdek je over een traject van tien kilometer de natuurlijke creaties van nationale en internationale kunstenaars, verspreid over de vier organiserende gemeentes: Wetteren, Wichelen, Laarne en Berlare.

Meer info: www.beeldenstroom.be

© Vilda - Yves Adams

OP EEN GROEN SPOOR

Hoe kan de NMBS biodiversiteit integreren in zijn dagelijkse werking en infrastructuur? Dit voorjaar kregen dertig personeelsleden tijdens een biodiversiteitsopleiding praktische ideeën aangereikt om stationsgebouwen en braakliggende terreinen op een natuurvriendelijke manier in te richten. De mogelijkheden zijn legio, zo blijkt. Milieuadviseur Frank Van Campe: "In Hasselt legden we een rietveld aan om het water uit de technische werkplaats te zuiveren en boven de spoorlijn die het Zoniënwoud doorkruist, bouwden we een ecoduct. Op heel wat stations komen in de nabije toekomst groendaken om het hemelwater op te vangen. Met die opleiding creëren we een forum om ideeën uit te wisselen en onze medewerkers te inspireren om de NMBS te vergroenen."

Meer info:
www.infrabel.be (rubrieken 'Over ons' en 'Milieu')

GROEN GOUD

Wat kan het ANB betekenen voor steden en gemeenten? Het ANB staat het lokale beleid met woord en daad bij om de voordelen van groen te maximaliseren, zowel in de stad als daarbuiten. De brochure *GROEN: 't is goud waard* geeft een overzicht van alles waarvoor steden en gemeenten het ANB kunnen inschakelen, gaande van advies op maat, creatieve kennisdeling en samenwerking op het terrein tot subsidiëring.

Bestellen of downloaden via
www.natuurenbos.be (rubrieken 'Over ons' en 'Publicaties')

Zin in een groene opleiding in jouw buurt?

Een poel of natuurlijke vijver aanleggen?

Boomziekten herkennen? Werken met de tractor of de kettingzaag?

Bomen snoeien? Of boswachter worden?

Je leert het bij Inverde: forum voor groenexpertise.

Dit is slechts een kleine selectie uit het uitgebreide cursusaanbod.
Surf naar www.inverde.be voor alle opleidingen in jouw buurt.